

Projecte literàrio-pedagògic per als alumnes de COU dels col·legis Sant Pere i Sant Josep Obrer

Antoni Figuera i Salvà

Estudi monogràfic de la novel·la de Juan Goytisolo: *Reivindicación del conde don Julián*.

1. Objectius:

- a) Vincular i interrelacionar entre si diversos temes corresponents al temari de selectivitat de COU, dins l'àrea de literatura espanyola: el tema d'Espanya a la novel·la contemporània; el tema dels aspectes socials a la narrativa espanyola de postguerra; el tema de la renovació de les tècniques narratives al context de la novel·la del s. XX i el tema de la repercussió de l'esmentat afany renovador dins les darreres promocions de novel·listes espanyols actuals.
- b) Analitzar-hi el tema de l'enfrontament (tòpic i típic: actual i secular) de les dues Espanyes (l'*Espanya sagrada* versus l'*anti-Espanya*) i retrotreure-hi els orígens del conflicte fins a les arrels ideològiques, sòcio-històriques, religioses i culturals del mateix (època de la Reconquesta).

2. Enfocaments:

2.1 Espanya com a **mite** i el llenguatge com a **tema** al **text** de Goytisolo:

2.1.1 De la llegenda del Minotaure (mite cretenc del laberint) i del mite platònic de l'Atlàntida a

una concepció essencialista i metafísica de la història (Américo Castro i la seva obra *La realidad histórica de España* versus Claudio Sánchez Albornoz i la seva obra *España: un enigma histórico*).

2.1.2. **Textualitat i intertextualitat** a l'obra de Goytisolo:

- El llibre en tant que **discurs narratiu i discurs sobre la literatura**: a) **relació temàtica** amb *La leyenda del Tajo* i la llegenda de la destrucció d'Espanya de Fray Luis de León; b) **relació moral** amb l'Espanya de l'Arcipreste de Hita (*Libro del Buen Amor*) i de Fernando de Rojas (*La Celestina*); c) **relació estructural** amb l'obra de Cervantes (*El Quijote*): la novel·la com a **joc de miralls** (o de «caixes xineses» o de «pepes russes»: tècnica del «**relat dins el relat**»); d) **relació lingüística** amb Góngora (elecció del **discurs** contra el **referent**, elecció del **signe** front a l'**objecte designat**).
- El llibre en tant que **tractat de psicoanàlisi nacional**: el text en tant que manual de perversions transgressores: enderrocament dels ancestrals tabús sexuals, morals, religiosos, lingüístics, ideològics, sòcio-històrics i culturals sobre els que es va erigir, segle rere segle, l'edifici de la *Madre Patria*. Deconstrucció del mite de l'Espanya Imperial (*por el Imperio hacia Dios; España, una unidad de destino en lo universal*): L'Espanya de D. Pelayo i del Cid; dels Reis Catòlics i dels Austries; dels conqueridors de les Indies

i dels Borbons; L'Espanya de la Inquisició i del nacional-catolicisme franquista). Reconstrucció de l'*altra* Espanya: la de Quevedo (humor negre); la de Goya (*caprichos*); la de Valle-Inclán (*esperpentos*); la de Buñuel (l'Espanya surrealista).

2.2. El narrador i les seves màscares

2.2.1. Desidentificació del personatge del narrador (la figura del narrador en tant que *buidat interior del mateix*; «massa de cera en fusió» (Samuel Beckett *dixit*); contrafigura stenvensoniana del Dr. Jekyll/Mr. Hyde: Alvaro Mendiola/D. Alvaro Peranzules/*Alvarito niño* (*Caperucito Rojo*): comte D. Julián, Tarik, llop ferotge, guardià de les obres, (la figura del narrador anònim procedeix directament de la novel·la anterior de Goytisolo - *Señas de identidad* - i s'encamina cap al protagonista de l'obra que clou la trilogia: *Juan sin Tierra*: el nòmada perpetu, l'etern desterrat).

2.2.2. Demolició del mite de la Sagrada Família: **pare** (D. Alvaro Peranzules/Sèneca-Manolete/el perfecto cavaller cristià/Tonelete/*el Ubicuo*); **mare** (Isabel la Catòlica/la filla de la Revolució americana); **fill** (*Alvarito niño*/*Caperucito Rojo*).

2.3. **Reivindicación del conde D. Julián com a joc** (parafrassejant Gonzalo Torrente Ballester): circularitat dantesca de l'itinerari físic i mental (subconscient) del narrador per: a) el traçat laberíntic i urbanita de Tànger; b) el recorregut interior per les *galeries* de l'ànima -ironitzant sobre Machado- torturada del protagonista: extrapolació i paràfrasi de la seva personali-

tat esquizofrènicament escindida; c) l'espai narratiu del text com a *hàppening*: marc sanguinós i macabre -inofensiu, al fons, com a pura gestualitat verbal- de la representació (escenari sadià/teatre de la crueltat d'Antonin Artaud).

2.4. El text com a **antinovel·la**

2.4.1. Desmitificació del concepte tradicional de *novel·la* decimonònic/realista/positivista/costumista/naturalista petit burgès.

2.4.2. Oposició a certes formes aparentment *obertes* de la novel·la moderna (vegeu el concepte de *nivola* a Unamuno).

2.4.3. Del concepte d'*antinovel·la* goytisoliana al concepte de *contranovel·la* a Cortázar (confrontau, per exemple, *Rayuela*). Cap a un nou concepte de novel·la en tant que **obra oberta** en el sentit que Umberto Eco (l'autor d'*El nom de la rosa*) dona al terme esmentat.

3. Recapitulació

Destacar-hi: a) no només el lloc de privilegi que l'obra de Goytisolo ocupa dins el context de la narrativa espanyola del segle XX (juntament amb *La colmena*, *El Jarama* i *Tiempo de silencio*, una de les poques -potser la que ho és més- dignes successores de l'esperit cervantí; sinó també, b) el caràcter d'obra mestra -concepte sempre discutible- que el llibre comparteix juntament amb *El cuarteto de Alejandría* de Lawrence Durrell; *Bajo el volcán* de Malcom Lowry; *La muerte de Virgilio* de Herman Broch; *Rayuela* de Julio Cortázar, entre els títols sense parió -clàssics actuals- de la novel·la contemporània.